

Ліана-Марія Бліхарська

<https://orcid.org/0000-0001-5453-7565>

Український католицький університет

Іван Крип'якевич: конструювання автобіографії

Анотація: Стаття аналізує автобіографічні стратегії Івана Крип'якевича (1886–1967) – українського історика та громадського діяча, дослідника історії України, який прожив довге життя та побудував досить успішну кар'єру, почавши її у Габсбурзькій імперії, а закінчивши в Радянському Союзі. Політичні трансформації XX ст. залишили свій відбиток не лише на світогляді науковця, а й на його відмінних один від одного егонаративах. У цій статті особлива увага приділяється питанню суб'єктності автора, який жив та працював у тоталітарному суспільстві. Через глибинний аналіз автобіографій та анкет з біографічними даними, які написав вчений, найчастіше заради отримання чи збереження роботи, але іноді і власного життя, можна побачити, як історик не лише ретроспективно пояснював події чи адаптував свою біографію до змінних політичних реалій, а й залишав місце для маневру у своїх стосунках з владою. Аналізуючи чернетки цих документів разом з іншими егоджерелами, такими як щоденник, спогади та звіт про діяльність (останній стосується 1941–1944 рр.), стаття простежує, як Іван Крип'якевич будував та представляв офіційну біографію. Тут також поставлено питання про можливість і обмеження використання автобіографії, зокрема радянської, як джерела для реконструкції біографії інтелектуалів.

Zarys treści: Artykuł analizuje autobiograficzne strategie Iwana Krypiakewycza (1886–1967) – ukraińskiego historyka i działacza społecznego, który w trakcie swojego długiego życia budował udaną karierę zarówno w imperium Habsburgów, jak i w ZSRR. Przemiany polityczne XX w. wywarły wpływ nie tylko na światopogląd uczonego, ale także na jego różnorodne egonarracje. W niniejszym artykule szczególną uwagę zwrócono na kwestię podmiotowości autora w społeczeństwie totalitarnym. Poprzez pogłębioną analizę autobiografii i ankiet personalnych, pisanych przez Krypiakewycza najczęściej w celu zdobycia lub utrzymania pracy, ale niekiedy także dla ratowania własnego życia, można zobaczyć nie tylko, jak retrospektywnie wyjaśniał wydarzenia czy dostosowywał swoją biografię do zmieniających się realiów politycznych, ale także to, jak pozostawiał sobie pole manewru w relacjach z władzą. Analizując bruliony tych dokumentów wraz z innymi egodokumentami, takimi jak dziennik, wspomnienia i sprawozdania z działalności (te ostatnie obejmują lata 1941–1944), autorka bada, jak Krypiakewycz konstruował swoją oficjalną biografię. Postawiono tu także pytania o możliwości i ograniczenia korzystania z autobiografii, zwłaszcza radzieckiej, jako źródła do rekonstrukcji biografii intelektualisty.

The content outline: The article analyses the autobiographical strategies of Ivan Krypiakewych (1886–1967), a Ukrainian historian and public figure, researcher of Ukrainian history, who lived a long life and built a relatively successful career, starting it in the Habsburg Empire and ending it

in the Soviet Union. The political transformations of the twentieth century left their mark not only on the scholar's worldview but also on his distinct ego narratives. This article pays particular attention to the author's subjectivity, who lived and worked in a totalitarian society. Through an in-depth analysis of autobiographies and questionnaires with biographical data written by the scholar, most often to obtain or keep his job, but sometimes also to save his own life, we can see how the historian not only retrospectively explained events or adapted his biography to changing political realities, but also left room for manoeuvre in his relations with the authority. Analysing the drafts of these documents alongside other ego-sources, such as diaries, memoirs and activity reports (the latter covering 1941–1944), the article traces how Krypiakewych constructed and presented his official biography. It also raises questions of the possibilities and limitations of using autobiographies, particularly Soviet ones, as a source for reconstructing the biographies of intellectuals.

Ключові слова: Іван Крип'якевич (1886–1967), автобіографія, Галичина, Львів, українська історіографія, університет, СРСР

Słowa kluczowe: Iwan Krypiakewycz (1886–1967), autobiografia, Galicja, Lwów, ukraińska historiografia, uniwersytet, ZSRR

Keywords: Ivan Krypiakewych (1886–1967), autobiography, Galicia, Lviv, Ukrainian historiography, university, USSR

Вступ

Під час моєї роботи з родинним архівом Крип'якевичів та спілкування з рідними Івана Крип'якевича його онука Іванка Крип'якевич-Димид показала мені книгу. Судячи з обкладинки, це був шкільний підручник радянської літератури. Відкривши його, я побачила, що всередині знаходиться щось зовсім інше. Це були фотокопії машинопису українського перекладу есе Альфонса Маньєза *Відповіді здорового розуму на звинувачення, наклепи, нісенітниця та сучасні упередження щодо католицької релігії*¹. Автором перекладу та власником польського видання есе, з якого і робився переклад, був о. Артемій Цегельський, а тим, хто виконав машинопис та фотокопії – його внук, батько Іванки та син історика Роман Крип'якевич. Розглядаючи цю книгу, я співставляла факти з біографії історика, яку вивчаю. Тоді прийшло розуміння, що останні десятки років життя Івана Крип'якевича нагадували книгу заховану під іншою обкладинкою.

Саме таким чином, завуальовуючи деякі факти з життя, Іван Крип'якевич конструював власну автобіографію після 1944 р., коли радянські війська вдруге зайняли Львів і евакуація разом з сім'єю на Захід йому не вдалась. Цей аспект відкриває ряд наступних питань щодо того, як формувалася персональна ідентичність «(само)захованого у радянську обкладинку

¹ Оригінал польською мовою: A. Magniez, *Odpowiedzi zdrowego rozumu na zarzuty, oszczerstwa, brednie i uprzedzenia współczesne przeciwko religii katolickiej*, z franc. przeł. A. Zgierski, wyd. 2, Wilno [1932].

історика» Івана Крип'якевича. Передусім потрібно поглянути на те, як він представляв свою біографію у різні періоди життя, та простежити динаміку того, як пристосовував її до потреб часу. Які події та темпоральності для цього вибирав? Як пояснював їх ретроспективно? Яким бачив себе під час пошуків своїх ідентичностей – чи то на початку ХХ ст., лише пізнаючи історичну науку, чи то сорок років пізніше, будуючи кар'єру не лише історика, а й громадського діяча? Приймаючи, що у тоталітарній системі людина могла культивувати власну індивідуальність та суб'єктність, а навіть всіляко до цього заохочувалась (поки це не переходило допустимі межі), до знайдених егоматеріалів я ставлю ще одне питання – про те, як Крип'якевич шукав себе у радянському просторі координат та наскільки накладав на себе рамки пропоновані державою. Нарешті тут є і важливе питання, до якої міри сучасні дослідники можуть реконструювати біографію (чи її окремі фрагменти) вчених та громадських діячів радянської доби за допомогою залишених автобіографій та даних з системи обліку кадрів.

Відтак метою статті є проаналізувати автобіографії Івана Крип'якевича, документи з автобіографічними відомостями, які він надавав у професійних цілях (звіт про діяльність, облікові картки), та простежити, як у різні періоди життя конструював і трансформувалася власний біографічний наратив, адаптуючи його до змінних політичних і соціальних обставин.

Джерельною базою цього дослідження стали: 1) автобіографії та їх чернетки написані вченим у 1929, 1939, 1944, 1946, 1949, 1952 рр.; 2) щоденник, який вів у 1903 р.; 3) стенограма запису його розмови з представниками Комісії історії Вітчизняної війни Академії наук УРСР від 16 і 19 вересня 1944 р.; 4) анкетні дані (особисті листки по обліку кадрів та анкетний лист) заповнені Крип'якевичем у 1944 та на початку 1950-х рр. Сягнувши за потрібними інструментарієм та лінзою, я використала глибинний аналіз, біографічний метод та історичний підхід до аналізу наративу автобіографій запропонований Кеті Тертон². Досвід використання концепції суб'єкта Мішеля Фуко у роботі з радянськими щоденниками сталінського періоду Йохена Геллбека допоміг зробити дослідницькі питання гострішими³. Іntenцію, щоб подивитися на Крип'якевича не лише як на підконтрольного тоталітарній владі науковця, а й простежити зміни у процесі побудови його радянського «я» та автобіографічного образу, викликали роботи

² K. Turton, *Soviet Autobiographies*, в: *Reading Russian Sources: A Student's Guide to Text and Visual Sources from Russian History*, ed. G. Gilbert, London 2020, с. 129.

³ M. Foucault, *The Subject and Power*, «Critical Inquiry» 1982, vol. 8, No. (4), с. 777–795; M. Foucault, *What Is Enlightenment?*, в: *The Foucault Reader*, ed. P. Rabinow, New York 1984, с. 32–50; J. Hellbeck, *Revolution on My Mind. Writing a Diary under Stalin*, Harvard 2006; J. Hellbeck, *Working, Struggling, Becoming: Stalin-Era Autobiographical Texts*, «The Russian Review» 2001, vol. 60, No. 3, с. 340–359.

Стівена Коткіна, Сергія Єкельчика та Джона Конеллі, які й сформували теоретичні рамки цієї статті⁴.

У розділі про методологію роботи з радянськими автобіографіями Тертон перш за все вказує на їх відмінність від західної моделі життєписів, автори яких надихалися формою запропонованою у *Сповіді* Жана-Жака Руссо⁵. Радянська розповідь про себе слугувала доведенню правильності біографії; використовували її зазвичай на місці навчання чи роботи, де набагато важливішою від індивідуальної була ідентичність колективна. У роботі з цим типом джерел дослідниця накреслює два підходи до аналізу автобіографічного нарративу – літературний та історичний, де останній фокусується на контексті та автентичності. Вона радить звертати увагу на чотири аспекти: суб'єктність (три «я»: авторське, репрезентаційне та минуле), автентичність (питання, навіщо репрезентаційне «я» розповідає⁶), нарративи (у кожного періоду радянської держави свої, проте найчастіше це історії про більшовізацію особистості, боротьбу за соціалізм, пожертви і самопожертви заради побудови кращого майбутнього) та аудиторію (на відміну від західної моделі, де читачем міг бути хто-небудь з відвідувачів книгарень, радянський автор писав свою автобіографію для чіткої мети)⁷.

Поняття суб'єкта, влади і стратегій для взаємодії між ними та з приводу захоплення дискурсом Фуко використали у своїх дослідженнях історики Стівен Коткін та Йохен Геллбек. Проте, трактуючи модерну державу (у їхньому випадку Радянський Союз) за Фуко як «дуже витончену структуру, у яку індивіди можуть бути інтегровані за однієї умови: що ця індивідуальність отримає нову форму та буде підпорядкована набору конкретних моделей»⁸, вони зробили дещо відмінні висновки.

Геллбек у своєму аналізі радянського суспільства та його відносин з владою використав щоденники, які були написані радянськими людьми,

⁴ S. Kotkin, *Magnetic Mountain. Stalinism as a Civilization*, Berkeley 1995; S. Yekelchik, *Stalinist Patriotism as Imperial Discourse: Reconciling the Ukrainian and Russian «Heroic Pasts»*, «Kritica. Explorations in Russian and Eurasian History. New series» 2022, vol. 3, No. 1, с. 51–80; S. Yekelchik, *Stalin's Citizens. Everyday Politics in the Wake of Total War*, Oxford 2014; J. Connelly, *Captive University. The Sovietization of East German, Czech, and Polish Higher Education, 1945–1956*, Chapel Hill–London 2001.

⁵ Від західної моделі автобіографій відрізнялися не лише радянські, але також ті, які були написані у пізньому періоді Російської імперії. K. Turton, *Soviet...*, с. 129.

⁶ У справі автентичності радянських автобіографій Тертон представляє погляди двох шкіл дослідників. Тоталітарна вважала, що радянське «я», яке було в офіційній автобіографії, різко відрізнялося від приватного «я» та було представлене лише для того, щоб відповісти, будучи результатом насильницької політики держави. Представники іншої когорти вважали, що авторам радянських біографій вартує, все таки, повернути автентичність та агентність. K. Turton, *Soviet...*, с. 132.

⁷ Там само, с. 129–136.

⁸ M. Foucault, *The Subject...*, с. 783.

з перспективи того, як їх автори інтерналізували марксистську ідеологію. Він відкинув погляд, що автори щоденників лише ховали власний досвід та інформацію про себе, але ствердив, що перш за все намагалися пояснити набуття нової ідентичності шляхом саморефлексії та вироблення індивідуального образу через колективне і для колективного. Для нього ідеологія є «ферментом, який працює у індивідах та взаємодіє з суб'єктивним життям окремої людини», де вона «розпакована та персоналізована», у результаті чого «індивід переробляє себе в суб'єкт з чіткими та значущими біографічними рисами»⁹. Хоча Геллбек зосереджується здебільшого на російському контексті, його пропозиція трактування нової модерності для мешканців територій, які стали західними областями УРСР після 1939 та 1944 р., може бути релевантною та вартою уваги, особливо якщо придивитися способам адаптації до нових соціальних ролей, які запропонувала чи наклала радянська влада і у яких вони намагалися пізнати себе та сконструювати нову власну біографію. Архівні джерела показують, що держава за допомогою спеціальних служб знала, чим жили представники інтелігенції, проте не репресувала їх, якщо не становили небезпеки для нового порядку, але дозволяла їм конструювати альтернативні пояснення минулих подій та участі у них. Це підтверджує, що автентичність біографій не була найважливішим фактором.

Стівен Коткін у книзі *Magnetic Mountain. Stalinism as a Civilization* представив Радянський Союз періоду правління Йосифа Сталіна як окрему цивілізацію, де громадяни – радянські люди отримували власну ідентичність не лише як накинута згори державою модель, але і самі формували її та будували знизу. Цей процес включав активну участь у громадському житті, зокрема через винахідливе обходження правил та опір проти умов повсякденного життя. Це була двостороння боротьба держави та її суб'єктів за визначення меж влади¹⁰. Одним зі способів ідентифікаційної гри громадян з системою була спеціальна «більшовицька» мова, якою вони користувалися не лише для того, щоб отримати певні гарантії та досягнення, а і в процесі формування власної радянської ідентичності. Вона визначала, як повинна думати та – особливо – висловлювати свої думки радянська людина¹¹. Оскільки у радянському суспільстві важлива була колективна ідентичність, вагому роль відігравали відповідно сформовані егонаративи, які часто, для включення особи у суспільство, ритуально виголошувались публічно. Хоча Коткін розробив свою концепцію на прикладі робітничого міста – індустріального центру, запропоновану модель можна поширити на інші суспільні групи. Науковці у Львові у подібній формі, як і робітники

⁹ J. Hellbeck, *Revolution...*, с. 12–13.

¹⁰ S. Kotkin, *Magnetic...*, с. 22–23.

¹¹ Там само, с. 217, 220.

на заводах Магнітогорська, виголошували автобіографічні історії на міських зборах інтелігенції, засіданнях колективу на роботі, беручи участь у виборах чи на сторінках преси.

Сергій Єкельчик застосував підходи Коткіна та Геллбека в українському контексті. Він також зосередився на суспільстві сталінської доби, проте вибрав іншу оптику – теорію постколоніалізму. Змістивши фокус на локальні еліти та інтелігенцію, окреслив їх медіаторами між Кремлем та громадянами у республіках на лінії центр–периферія¹². Застосовуючи цей підхід до пояснення сталінського патріотизму як імперського дискурсу, поставив питання про агентність у сталінській культурній продукції, зокрема в ділянці історичної пам'яті. Проаналізувавши українську історіографію пострадянського періоду¹³, Єкельчик ствердив, що «зображення українського минулого за сталінської доби не було результатом диктату з Москви та придушення „природнього” національного сентименту місцевої інтелігенції», а навпаки – велику роль відігравали власне локальні еліти, а серед них – інтелектуали¹⁴. Він підкреслив їх суб'єктність, повторюючи, що не були лише пасивними виконавцями накинutoї згори парадигми. Беручи участь у суспільних практиках та ритуалах сталінської доби, як офіційні урочистості чи вибори, громадяни, яких Єкельчик представив у книзі *Stalin's Citizens. Everyday Politics in the Wake of Total War*, засвідчували свою включеність у політичний світ¹⁵. Це було необхідним для людини як радянського громадянина.

Якщо дослідження Єкельчика допомагає краще зрозуміти контекст процесу написання автобіографій Крип'якевича з позиції нового радянського громадянина та громадського діяча, то проведений Джоном Конеллі компаративний аналіз трансформацій, які відбулися в університетах Німецької Демократичної Республіки, Польської Народної Республіки (далі: ПНР) та Чехословаччини впродовж 1945–1956 рр., проливає світло на ситуацію в повоєнній академічній сфері. Для автора *Захопленого університету* важливим є середовище¹⁶ та солідарність членів академічної спільноти, які після Другої світової війни повинні були радянізуватися разом зі своїми академічними осередками у новій реальності. Через запропонований аналіз змін та реакцій можна побачити, що для того, щоб зрозуміти поведінку довоєнних

¹² S. Yekelchuk, *Stalin's...*, с. 52.

¹³ Тут важливо зазначити, що і більшість робіт про життя та діяльність Івана Крип'якевича повторює висновки зроблені у 1990-х рр. Ярославом Дашкевичем та Романом Крип'якевичем.

¹⁴ S. Yekelchuk, *Stalin's...*, с. 55.

¹⁵ Там само, с. 3.

¹⁶ Конеллі подає наступне визначення середовища (*milieu*): „самовідтворювана соціальна одиниця зі своїми цінностями, звичками та вимогами лояльності”. J. Connelly, *Captive...*, с. 5–6.

львівських професорів у другій половині 1940-х рр., вартує звернути увагу на те, що відбувалося на індивідуальному рівні не у Києві, але у Варшаві¹⁷. У Львові важливість проблеми збереження національної ідентичності на деякий час і після війни була викликана наявністю досвіду підпільного навчання з присутніми націоналістичними впливами, якого у міжвоєнній Радянській Україні не було. Пишучи про те, що відбувалося у свідомості та поведінці інтелектуалів, історик навів два приклади – Чеслава Мілоша та Збігнева Герберта, які свідчили про насильство державної машини. Перший не витримав і знайшов можливість емігрувати, попросивши політичний притулок у Франції, де в 1953 р. вийшла його збірка есе *Поневолений розум*, яка зобразила трагічний процес роздвоєння особистості інтелектуала під натиском режиму. Герберт залишився жити в ПНР, проте – як окреслив Конеллі – перебував у внутрішній еміграції¹⁸.

Розглянуті вище роботи становлять теоретичну рамку для дослідження автобіографічних образів Івана Крип'якевича, основа якого була представлена під час виступу на конференції «Biografie historyków i historyczek we współczesnej paŃse polskiej i ukraińskiej», що відбулася 10–11 жовтня 2024 р. у Лодзі.

Іван Крип'якевич

Постать Івана Крип'якевича та його діяльність до 1939 р. є добре вивченою, проте пізніший час, зокрема життя історика у радянському періоді, користується значно меншою популярністю. Більшість досліджень, які продукуються, продовжує формулу «пів на пів», запропоновану у вступі до перевиданої у 1990 р. *Історії України*, де його автор Ярослав Дашкевич чітко затвердив: «Іван Крип'якевич – історик України», позначивши його післявоєнну діяльність дихотомією: справжня наука – ідеологія¹⁹. Різні аспекти творчого життя Крип'якевича стали темою для чотирьох дисертацій, які утворюють той чи інший його образ: археографа, дослідника військової історії, бібліографа та педагога²⁰. Перевидані твори історика,

¹⁷ Там само, с. 6.

¹⁸ Там само, с. 13.

¹⁹ Я. Дашкевич, *Іван Крип'якевич – Історик України*, в: І. Крип'якевич, *Історія України*, Львів 1990, с. 5–21.

²⁰ І. Заболотна, *Археографічна діяльність та джерелознавчі студії І.П. Крип'якевича*, автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ 2005; Я. Кондрач, *Військово-історичні дослідження Івана Крип'якевича (1886–1967)*, автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів 2007; Т. Литвин, *Іван Крип'якевич як книгознавець*, автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук, Національна академія наук України, Національна бібліотека України ім. Володимира Вернадського, Київ 2008; Н. Клименко, *Культурно-просвітницька*

разом зі статтями та спогадами про нього, були поміщені у збірниках серії «Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність» у 2001 та 2016 рр.²¹ Паралельно з опрацюванням архіву вченого виходили статті про його життя та інтелектуальну діяльність, проте багато з них носить описовий та археографічний характер. Те, що творчість Крип'якевича викликає науковий та популярний інтерес і досі, підтверджує факт перевидання *Студій над державою Богдана Хмельницького* у 2024 р. У вступі до цієї публікації видавці Леонтій Войтович та Ілля Паршин написали, що трансформації, які відбулися з творчим спадком Крип'якевича, «повинні цікавити сучасних науковців, хоча б з погляду впливу СРСР на деформацію історичного пізнання»²². Для того, щоб зрозуміти механізм цих перетворень, потрібно детально дослідити, що саме відбувалося з головними акторами, які продукували ці знання, та їх самопізнанням у часі турбулентних змін.

Крип'якевич жив та працював у Львові, коли влада змінювалась щонайменше шість разів. Отже, перебуваючи у тому самому місті, він був під владою різних держав: Австро-Угорщини, Західноукраїнської Народної Республіки, Польської Республіки, Української Радянської Соціалістичної Республіки та нацистської Німеччини. Окрім цього від вересня 1914 до червня 1915 р., під час окупації військом Російської імперії Львів знаходився у складі Галицько-Буковинського генерал-губернаторства. Радянська адміністрація, яка прийшла у місто наприкінці липня 1944 р., утвердилась на довший час і Крип'якевич помер, будучи громадянином СРСР. Ці переходи роблять його біографію ще більш цікавою для дослідження, адже у кожному з періодів він займався активною науковою та громадською діяльністю, а у перші роки після Першої світової війни присвятив свої наукові зацікавлення та знання політиці. Для нього, як представника активної частини інтелігенції, самопрезентація відігравала важливу роль. Варто тут підкреслити, що у моментах радикалізації суспільства, коли імперська влада замінювалась авторитарною, а пізніше тоталітарною, неправильний життєпис міг позбавити не лише певних привілеїв, а й життя.

Іван Крип'якевич, який народився в 1886 р. у сім'ї священника, лояльного громадянина Австро-Угорської імперії Петра-Франца Крип'якевича,

діяльність Івана Крип'якевича (1886–1967 рр.), автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук, Київський міський педагогічний університет ім. Бориса Грінченка, Київ 2009.

²¹ Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві, відп. ред. Я. Ісаєвич, упор. Ф. Стеблій, Львів 2001 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 8); Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві, відп. ред. М. Литвин, упоряд. Ф. Стеблій, Львів 2016 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 28).

²² Л. Войтович, І. Паршин, *Епоха Богдана Хмельницького в дослідженнях Івана Крип'якевича*, в: І. Крип'якевич, *Студії над державою Богдана Хмельницького*, Львів 2024, с. 14.

за політичними поглядами був націонал-демократом²³. Хоча знаходився у тісному контакті з В'ячеславом Липинським²⁴, співзасновником Української демократично-хліборобської партії, у травні 1923 р. увійшов до Тіснішого народного комітету Української народної трудової партії, якої був членом. Щодо професійної діяльності Крип'якевич був істориком-позитивістом, який багато працював з архівними джерелами та публікував археографічні розвідки. На його наукову спадщину важливо дивитися, розмежовуючи науку та використання її для досягнення суспільних і політичних цілей – від створення освітніх курсів для нижчих верств населення до підтримки ідеї самостійності української держави. У його діяльності наука була поєднана з просвітницькою діяльністю заради реалізації політичної ідеї. Будучи активним у розвитку українського шкільництва та вищої освіти під час Першої світової війни та у міжвоєнний період²⁵, Крип'якевич видавав підручники для українських школярів та дорослих, у яких синтетично та доступно пояснював розвиток української державності. Досвід поєднання цих двох сфер та участь у реалізації громадського потенціалу через науку були особливо привабливими для радянської влади, яка вирішила використати Крип'якевича для легітимізації власних цілей після вересня 1939 р. Те, що вчений не лише був використовуваний, але і при нагоді здобував перевагу для себе та своєї діяльності, найбільш помітно стало у післясталінському періоді. У 1950–1960-х рр. він втілював у життя міжвоєнні плани: видавав словники, бібліографії та архео-графічні розвідки, а крім того став одним з натхненників появи і членом редакційних колегій часописів «Український історичний журнал», «Історичні джерела та їх використання» та «З історії західноукраїнських земель». Його спеціалізацією був період Гетьманщини й теми пов'язані з історією Київської Русі та Галичини. Як теми важливі з огляду на дослідження походження, аспектів існування та

²³ Тут мається на увазі український націонал-демократичний напрям, який був представлений Українською національно-демократичною партією, Українською народною трудовою партією та Українським національно-демократичним об'єднанням.

²⁴ Про це свідчить його співпраця з ним та листування з Липинським під час діяльності останнього в Українському науковому інституті в Берліні.

²⁵ Діяльність у Бюро культурної допомоги для українського населення окупованих земель, проукраїнська інтерпретація історії регіону під час роботи у гімназіях, викладацька діяльність в Українському таємному університеті та Богословській академії стали предметом дослідження Оксани Калішук, Нінель Клименко і Феодосія Стеблія. Див. О. Калішук, *Іван Крип'якевич і Волинь (1914–1918 рр.)*, в: *Іван Крип'якевич у родинній...* (2001), с. 739–747; Н. Клименко, *Іван Крип'якевич: культурно-просвітницька діяльність на Волині та Холмщині під час Першої світової війни*, «Література та культура Полісся» 2007, вип. 39, с. 76–83; Н. Клименко, *Штрихи до педагогічної діяльності академіка І.П. Крип'якевича*, «Український історичний журнал» 2008, № 2, с. 64–75; Ф. Стеблія, *Курс лекцій Івана Крип'якевича з української історіографії у Львівському таємному університеті (1920–1923)*, в: *Іван Крип'якевич у родинній...* (2016), с. 510–513.

нюансів української державності для історика, вони були корисними і для радянської адміністрації, яка використовувала їх для аргументації приєднання цих земель до УРСР, особливо під час святкування ювілею Переяславської ради та створення наративу про братні народи. Крип'якевич помер 21 квітня 1967 р., на вісімдесят першому році життя, у званні професора (1941), академіка АН УРСР (1958) та заслуженого діяча науки УРСР (1961).

Одну з перших своїх автобіографій він написав у 1903 р. Сімнадцятирічний юнак, закінчуючи навчання у гімназії, готувався до матурального екзамену та навчання в університеті. Щоденник *Гадки мої* розпочав з частини, яку назвав «коротеньким *Curriculum Vitae*». Після зазначення дати та місця народження подав важливі елементи своєї ідентичності – дані про мову, географію та соціальне походження:

Мої родичі о. Петро Франциск і Олена з Заткаликів Крип'якевичі походять геть з Холмщини; тому то я мушу дома говорити по польски [...] наймолодші літа перебув я у Львові; тут був мій батько вперед сотрудником [собору] св. Юра, потім заступником пароха у [церкві] св. Петра і Павла²⁶.

Розвиваючи цю думку, вказав на момент, коли почав спілкуватися українською мовою – це сталося у 1901 р. під впливом виступів українських студентів у Львівському університеті в справі поділу закладу на польську та українську частини²⁷. У фрагментах щоденника після вступного *Curriculum Vitae* описував своїх приятелів та вчителів, плани на майбутнє та поточні справи. Занотовував також завдання з читання літератури, написання творів, дослідження бібліотек та архівів знайомих священиків. Що цікаво, у передостанньому абзаці першого запису гімназист умістив запальну декларацію: «хотів бим, щоби наша Русь-Україна стала найвище зі всіх народів, щоби винесла ся над іншими власними силами...». Щоденник представляє те, як молодий хлопець працював над зміною та формуванням свого світогляду: «Хоч я вихований на-пів по польськи і в польській школі, хочу служити всіми силами Україні»²⁸. Відповідно вступна автобіографія мала служити йому початком у простеженні власної трансформації. У 1903 р. Крип'якевич познайомився з діяльністю Наукового товариства ім. Шевченка (далі: НТШ), яке згодом стало для нього не лише місцем реалізації творчих задумів, але також мисленнєвим колективом²⁹: «Від якогось часу бачу, що те, про що

²⁶ І. Заболотна, *Гімназійний щоденник Івана Крип'якевича 1903–1904 років*, «Український археографічний щорічник» 2007, вип. 12, с. 440.

²⁷ Про процес вивчення української мови Крип'якевич розповів окремо, звернувши увагу, що це сталося під час його життя у с. Гнилиці.

²⁸ І. Заболотна, *Гімназійний...*, с. 442.

²⁹ Термін введений Людвіком Флеком: L. Fleck, *Entstehung und Entwicklung einer wissenschaftlichen Tatsache. Einführung in die Lehre vom Denkstil und Denkkollektiv*, Basel 1935.

я думаю, люди передо мною вже думали – мої гадки нахожджу між гадками інших»³⁰. Ця організація буде присутньою у всіх його наступних автобіографіях. Важливою людиною, яку хлопець там зустрів, був Іван Франко. Вплив цього інтелектуала можна простежити не лише у політичному становленні Крип'якевича, але найімовірніше саме його *Curriculum Vitae*, яке Михайло Драгоманов опублікував у 1890 р. в своїй передмові до збірки оповідань Каменяра *В поті чола. Образки з життя робучого люду*, причинилося до появи *Гадок*. Аналіз опублікованих у кінці XIX і початку XX ст. автобіографічних текстів – щоденників та автобіографій Пантелеймона Куліша (1868), Івана Нечуя-Левицького (1881), Миколи Костомарова (1890), Олександра Потебні (1891), Михайла Драгоманова (1906), Володимира Антоновича (1908) та Олександра Барвінського (1912–1913) – дозволяє стверджувати, що життєпис написаний Крип'якевичем у 1903 р. створений згідно з західною моделлю укладання щоденників, яка використовувалась і в Російській імперії. Хлопець детально описував події, які проживав, та завдання, які були для нього місійними: «я бесідував з Ісидором і утвердив его в українстві»³¹, прикрашаючи їх глибшими думками про сенс людського життя.

Життєписи для трьох різних аудиторій: біографії 1929 та автобіографічна стратегія 1939 р.

Пізніші відомості про самого себе і своє життя створені Крип'якевичем мають вже чітку форму автобіографії. Наступне *Curriculum Vitae*, на яке я хотіла б звернути увагу, було написане у 1929 р.³² коротко і для спеціальної мети. Воно створене під час лікарняної відпустки, яку Крип'якевич взяв після рішення Міністерства релігійних вірувань і народної освіти, щоб звільнити його з XII-тої гімназії ім. Станіслава Щепановського та перевести на роботу у Вонгровець у північно-західній Польщі³³. Адресатами документу були працівники львівської Освітньої кураторії, до яких звертався з проханням залишити його у Львові і перевести до однієї з місцевих гімназій,

³⁰ І. Заболотна, *Гімназійний...*, с. 449.

³¹ Там само, с. 445.

³² Львівська Національна Наукова Бібліотека України ім. В. Стефаника (далі: ЛННБУ), Відділ рукописів (далі: ВР), ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, *Curriculum vitae*, 1929 р. (польською мовою).

³³ У Вонгровець він так і не поїхав, завдяки протекції його друзів, зокрема Романа Смаль-Стоцького, який допоміг йому залишитись на роботі в Галичині, і Михайла Грушевського, який почав залучати його до своїх проєктів у Академії наук. Проте у радянський період історик вирішив не афішувати цього факту, тому у офіційних документах вказував, що з лютого 1928 по вересень 1929 р. працював у Вонгровці. У спогадах закінчених в 1967 р. вказав, що у Вонгровець так і не поїхав, отримавши лікарняну відпустку згідно з медичними документами, які засвідчували хворобу нервів. Цю відпустку він використав на поїздку до Радянської України у 1929 р.

а найкраще до філії Академічної гімназії з українською мовою викладання, де працював з 1912 до 1925 р. У цьому життєписі автор детально, з вказуванням вихідних номерів рішень, описав свою кар'єру у львівських гімназіях. У переліку місць праці не згадав однак гімназії в Рогатині, яку стараннями Українського педагогічного товариства відкрили у 1909 р. і де він працював впродовж року. Можливо, що причиною цьому був її колишній директор і добрий товариш Крип'якевича Михайло Галушинський³⁴, який, будучи депутатом Сейму, згадав про ситуацію з насильним перенесенням історика у Вонгровець в своїй сеймовій промові³⁵. Не сприяв згадці і конфлікт між Галушинським та працівниками Кураторії з 1924 р. Детальніше ніж діяльність у НТШ Крип'якевич розписав свою включеність у громадське життя міста, де у складі Історичної комісії міської ради складав довідник історії міських пам'яток та був членом Редакційного комітету Словника античної історії слов'ян, яким керував Францішек Буяк. Останніх двох фактів з життя пізніше публічно не висвітлював і вони досі чекають на докладне вивчення.

У тій же папці, що польськокомовне *Curriculum Vitae* 1929 р., є ще одне, написане українською³⁶. Окрім стандартно описуваних вже елементів біографії у ньому автор підсвітив ті події, які були корисними у пов'язанні з Радянською Україною. Тут відзначив, що причиною переведення до Вонгровця були листопадові події, тобто натякнув на те, що відбувалося у Львові 1 листопада 1928 р. – зіткнення членів Української військової організації з поліцією під час святкування 10-тої річниці проголошення ЗУНР та пізніше насильство і нищення майна в українських культурних інституціях³⁷. У цій автобіографії згадав і про свою посаду доцента у Камінець-Подільському університеті восени 1918 р. (про що немає згадок у пізніших життєписах), і про приватний Таємний український університет. Чернетка цього життєпису важлива тим, що тут автор перераховував свою залученість у науковому житті УСРР. Пишучи про себе у другій особі, зазначив:

Бере участь у працях Історичної секції ВУАН, Комісії біографічного словника ВУАН, у виданнях Українського наукового Інституту Книгознавства, Укр[аїнського] Бібліологічного товариства в Києві [*sic!*] та Укр[аїнського] Географічного Інституту в Харкові³⁸.

³⁴ Михайло Галушинський (1878–1931) – директор гімназії в Рогатині у 1909–1914 рр., військовий Українських січових стрільців, депутат Сейму від Українського національно-демократичного об'єднання у 1928–1930 та 1930–1931 рр.

³⁵ Наукові контакти М. Кордуби та І. Крип'якевича (на основі взаємного листування учених), в: Іван Крип'якевич у родинній... (2016), с. 305.

³⁶ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Curriculum Vitae [1929 р., українською мовою].

³⁷ Р. Крип'якевич, Михайло Грушевський та Іван Крип'якевич (За матеріалами неопублікованого листування й мемуарів), в: Іван Крип'якевич у родинній... (2001), с. 346.

³⁸ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Curriculum Vitae [1929 р., українською мовою].

Правдоподібно підготовляв цей життєпис для того, щоб на початку 1929 р. відправити його Михайлу Грушевському, який збирався внести кандидатуру Крип'якевича на посаду дійсного члена Науково-дослідної кафедри історії України при Всеукраїнській академії наук³⁹. Пізніше львівський науковець мав би увійти до Українського історичного інституту⁴⁰. Підтвердження, що це саме та чернетка, можна знайти у зверненні, яке Грушевський склав 19 березня 1929 р. до Українського головного управління науковими установами при Народному комісаріаті освіти УСРР. Академік задекларував у ньому потребу підтримати молодшого колегу та представив, яка користь була б з цього: «він міг би не тільки помагати членам Катедри в використуванні матеріалів Зах[ідної України], але і втягати місцеві наукові сили в процес нової наукової праці Радянської України»⁴¹. До звернення додав ще три інші документи: *Curriculum Vitae*, *Спис головніших праць Івана Крип'якевича* та *Оцінку наукових праць д-ра Івана Крип'якевича*. У тексті останнього можна прочитати ці ж речі у такому самому порядку, як і в чернетці описаній вище⁴². Проте задум закінчився успіхом лише частково. Затвердження Крип'якевича на кафедрі 1 жовтня 1929 р. було останнім перед її закриттям 15 вересня 1930⁴³, Український історичний інститут так і не було відкрито⁴⁴, а згодом розпочалися сталінські репресії. З уваги на це у пізніших своїх автобіографіях Крип'якевич волів не згадувати про перший радянський період.

Образ, який використовуватиме під час радянського періоду, Крип'якевич сформував восени 1939 р. Збереглась його чернетка з цього часу, названа ще на старий манер *Curriculum Vitae*. Вона правдоподібно була потрібна історику для складення документів у Львівському університеті, перед тим як 24 жовтня новопризначений ректор Михайло Марченко прийняв його

³⁹ У листі Михайла Грушевського до Івана Крип'якевича написаному близько 1 І 1929 р. старший товариш повідомляв: «Сими днями затверджено дійсним членом Науково-Дослідчої Катедри Історії України [Василя] Гарасимчука. З певних мотивів я почав від нього, тепер поставимо Вашу кандидатуру. Чей доб'ємося згодом і платні, тоді б Ви могли і на пенсію піти! Скільки літ маєте служби? Прошу для сеї справи прислати коротке *curriculum vitae* і виказ головніших праць». Р. Крип'якевич, *Михайло Грушевський...*, с. 348.

⁴⁰ *Інститут історії України Національної академії наук України. Документи і матеріали. 1936–1991*, кн. 1: 1936–1947, відп. ред. В.А. Смолій, Київ 2011, с. 19.

⁴¹ О. Рубльов, *Іван Петрович. До історії співпраці Івана Крип'якевича з установами ВУАН*, в: *Іван Крип'якевич у родинній...* (2001), с. 757.

⁴² Там само, с. 756.

⁴³ О. Юркова, *Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М. Грушевського (1924–1930 рр.)*, Київ 1999, с. 110.

⁴⁴ О. Юркова, *Український історичний інститут: проект М.С. Грушевського 1928 року, «Спеціальні історичні дисципліни» 2000*, вип. 5 / «Історіографічні дослідження в Україні» 2000, вип. 10, ч. 2, с. 315: <http://history.org.ua/JournALL/sid/sid_2000_5_2/sid_2000_5_2.pdf> (дата доступу: 16 ІІ 2025).

на новостворену кафедру історії України (до вересня 1939 р. це була кафедра історії Польщі). Її аналіз та порівняння з попередніми життєписами, складеними у 1929 р., допоможе зрозуміти, які елементи біографії на думку Крип'якевича треба було забрати або переписати для того, щоб отримати роботу після зміни влади.

Перше, що привертає увагу у життєписі із жовтня 1939 р., це літера «П.» дописана зверху між ім'ям та прізвищем. Ця мала деталь вказує, що історик спочатку за звичкою написав їх без по батькові, тобто інакше, ніж вимагалось за стилем у радянській бюрократії. Далі перелічив закінчення гімназії у 1904 р. та Львівського університету у 1908. У цій чернетці згадав ще своїх наукових керівників – Михайла Грушевського та Людвіка Фінкля. У наступних автобіографіях спомену про них вже не буде, адже після 1944 р. керівництво Крип'якевича вимагало критики Грушевського та засудження попередніх поглядів. Далі у тексті хронологічно перелічив: складення учительського іспиту (1909), отримання ступеня доктора філософії (1911), поїздки і архівні пошуки у Кракові (1906–1907), Варшаві (1910) та Москві (1911) з доручення Археографічної комісії НТШ, а також початок самостійного викладання в гімназіях (1912). Одним важливим моментом, який зустрічається винятково у цьому життєписі, є те, що в 1914 р. Крип'якевич отримав від австрійського Міністерства освіти стипендію на виїзд за кордон, щоб підготувати там текст для габілітації, проте через війну цієї можливості не використав. Для короткої бібліографії він вибрав праці, які стосувалися української історії Галичини та Холмщини⁴⁵. Характерним є також той момент, коли під час редагування тексту виправляв полонізми на українські літературні слова та словосполучення, як напр.: *зложив іспит на склав іспит, промувався на доктора на добув ступінь доктора*. Пізніше до речення про учительський іспит вставив і «1909–[19]10 учит[ель] укр[аїнської] гімн[азії] в Рог[атині]». На зворотній стороні були чорнові варіанти того, що ще вартувало б дописати: хронологія викладання в приватному Таємному⁴⁶ університеті (1923–1924) та гімназіях:

⁴⁵ Це були: І. Крип'якевич, *Матеріали до історії торгівлі Львова*, «Записки Наукового товариства імені Шевченка» (далі: ЗНТШ) 1905, Р. 14, т. 65; І. Крип'якевич, *Де був Демян тисяцьким. Причинки до історії урядів в Галичині XIII*, ЗНТШ 1905, Р. 14, т. 67; І. Крип'якевич, *Автобіографія холмського священика з першої половини XIX віка*, ЗНТШ 1906, Р. 15, т. 73; І. Крип'якевич, *Русини властителі у Львові в першій пол. XVI в.*, в: *Науковий збірник присвячений професорови Михайлови Грушевському учениками й прихильниками з нагоди Його десятилітньої наукової праці в Галичині (1984–1904)*, Львів 1906; І. Крип'якевич, *Львівська Русь в першій пол. XVI віку*, ЗНТШ 1907, Р. 16, т. 77–79; І. Крип'якевич, *Матеріали до історії української козаччини видані під загальною редакцією Михайла Грушевського*, т. 1: *Документи по рік 1631*, збір. і вид. І. Крип'якевич, Львів 1908 (Жерела до історії України-Руси, 8).

⁴⁶ Слово таємний автор закреслив.

В 1925 з укр[аїнської]⁴⁷ перев[едений] до I пол[ьської гімназії ім. Миколая Коперника], в 1927 до XII пол[ьської гімназії ім. Станіслава Щепановського], 1928 гімн[азії] у Вонгровці поз[нанське воєводство], в 1929 до Жовкви, 1934 до II гім[назії ім. Кароля Шайнохи] у Льв[ові], 1937 до XI [гімназії ім. Яна та Анджея Снядецьких] – 29 IX [1939] до I укр[аїнської] гімн[азії] у Львові⁴⁸.

В кінці була ще коротка схема наступного абзацу про наукову працю, яку вів від студентських років, а пізніше був вибраний дійсним членом НТШ (проте не дописав до кінця року, залишивши лише «19»).

Таким чином можна побачити, що у 1939 р. Крип'якевич вибрав зі своєї біографії лише проукраїнську діяльність у НТШ, а щодо досвіду співпраці з польськими та радянськими колегами у міжвоєнних наукових осередках Львова, Києва та Харкова, як і свою попередню політичну діяльність, вважав, що непотрібно їх афішувати. Після того, як у 1939–1940 рр. став депутатом Народних зборів Західної України та Львівської обласної ради, образ історика та його біографія ще більше радикалізувалися. Зокрема у матеріалах передвиборчої агітації його життя до вересня 1939 р. представлялося як постійна боротьба, де вчений був позбавлений роботи та не міг використовувати українську мову⁴⁹. У коротких біографіях, які поширювались для виборців, автори будували наратив та конструювали образ науковця за взірцем *Curriculum Vitae* з жовтня 1939 р.: львівські гімназія та університет, українська гімназія в Рогатині, Львівський таємний український університет, примусове призначення в польську гімназію, можливість викладати в українській гімназії після приходу нової влади, діяльність в НТШ⁵⁰.

Біографічні дані у 1944: спроба приховати власну ідентичність

31 липня 1944 р., через чотири дні після поновного зайняття Львова Червоною армією, Іван Крип'якевич написав короткий біографічний звіт щодо своєї діяльності під час нацистської окупації міста⁵¹. Було в ньому шість пунктів, щодо яких він свідчив: заробітки, наукові праці, *Історія*

⁴⁷ Мається на думці філія Академічної IV гімназії.

⁴⁸ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, *Curriculum Vitae* [1939 р.].

⁴⁹ Більше див. Л.-М. Бліхарська, *Компроміс заради можливості: Іван Крип'якевич і перша радянська окупація Галичини (1939–1941)*, «З історії західноукраїнських земель» 2024, вип. 20, с. 74–95.

⁵⁰ Центральний державний історичний архів у м. Львові (далі: ЦДІАЛ), ф. 357, оп. 1, спр. 4, арк. 28, Кандидат в депутати Львівської обласної Ради депутатів трудящих (Залізничний виборчий округ №78) Іван Петрович Крип'якевич (Біографія); там само, арк. 29, Віддамо наші голоси за Професора Крип'якевича Івана Петровича.

⁵¹ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Біографічні дані за 1941–[19]44 р.

України⁵², зв'язки з Українським центральним комітетом (далі: УЦК), відозва проти Української повстанської армії (далі: УПА) та виїзд зі Львова. У цьому документі історик сформував наратив, згідно з яким пізніше представляв своє життя за нацистської окупації: редактор Українського видавництва у Львові, який продовжував свої наукові дослідження⁵³ та перебував під жорстким контролем нацистської адміністрації.

Виданий восени 1941 р. підручник *Історія України* був для Крип'якевича мабуть одним з найпроблематичніших, адже після зміни влади задоволення від публікації змінилося страхом за життя. Останній абзац видання закінчується словами, які стали вельми небезпечними після липня 1944 р.:

І аж 1941 рік приніс Україні світанок нового життя. Большевицька тюрма народів, надточена революційною пропагандою та боротьбою поневолених націй, в першу чергу української нації, валиться під ударами німецької зброї. У східній Європі твориться новий світ. У кривавих змаганнях і Україна добує собі волю і самостійність.

У післявоєнному періоді ця книга була одним із важелів впливу на історика, адже за ці слова могли репресувати. Науковець добре розумів цю загрозу, тому в *Біографічних даних за 1941–[19]44 рр.* спрацював на випередження – ствердив, що цей абзац було дописано німецькою цензурою, проти чого він не міг протестувати у 1941 р. Однак коли в 1944 р. Українське видавництво за словами Крип'якевича (у яких він не вказав на нікого конкретно, використавши пасивну форму) «знову хотіло цю книжку перевидати, я ці уступи скреслив». Після цього одразу зазначив, що перевірити це не вдасться, оскільки «рукопис при евакуації Укр[аїнського] Вид[авництва] вивезено зі Львова»⁵⁴.

Іншим публічним висловлюванням скерованим проти радянської влади була *Відозва проти Української Повстанської Армії*, яку члени УЦК оголосили у 1943 р. У ній відповідальність за вбивства поляків, які вчиняли вояки УПА, була покладена на більшовиків, які за словами авторів відозви заохочували до цього партизан. Історик зазначив, що ініціатором цього документу був УЦК (знову не вказуючи на нікого), а він підписав його «разом

⁵² Йдеться про підручник, який видавався у 1941–1944 рр.

⁵³ «Як редактор я оформлював наукові видання, як франківський збірник, природознавчий збірник, лікарський збірник, в яких були матеріали придбані ученими здебільша за часів радянської влади; але німецька цензура не дозволила ні одного з цих видань, уважаючи їх „воєнно-неважливими”», «поруч з основним заняттям продовжував я приватно наукові праці розпочаті в Інституті історії України АН УРСР і збирав матеріали до нових тем: Галицько-Волинська держава, Історія Холмщини, Західні межі України, Історичний атлас України, листування Богдана Хмельницького – все те залишається у рукописах». ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Біографічні дані за 1941–[19]44 рр.

⁵⁴ Там само.

з іншими громадянами»⁵⁵. Щодо своєї діяльності в Спілці наукових робітників та Науковому фонді позбавив себе агентності й вказав на примусовий характер: «мусив стояти у зв'язках з ЦУК [точніше: УЦК] і щоб не дати занепасти українській науці, брав участь у Спілці наукових робітників»⁵⁶. Як секретар Наукового фонду він розподіляв допомогу між українськими науковцями.

Останній пункт звіту стосувався питання евакуації. Історик вказав на те, що попри пропозицію виїзду до Німеччини та отримання там оплачуваної роботи вирішив залишитися. Поки важко точно назвати причину, через яку еміграція не вдалась, проте Надія Мудра, племінниця Марії Крип'якевич – дружини науковця, згадує у своїх спогадах, що виїзд все таки активно планувався: сини Петро та Роман відправились на навчання у Відень (туди у 1944 р. було перенесено Українське видавництво), а майно було спаковано та відправлено у Криницю, яка була визначена керівництвом УЦК як пункт евакуації для науковців⁵⁷. За її словами все змінилося після раптового прориву Червоної армії у битві під Бородами в липні 1944 р. – дружина залишилася з іншої сторони лінії фронту, у селі Кудерявці, яке розташоване близько п'ятдесять кілометрів на північний схід від Львова, п'ятнадцять кілометрів від м. Буськ. У такій ситуації Іван Крип'якевич не зміг залишити дружину, але одночасно відхилив пропозицію, щоб зв'язкові Служби безпеки Проводу ОУН доправили її до Львова нелегально. Чому подружжя не виїхало раніше, поки достеменно невідомо.

У персональних документах знаходяться також фрагменти чернетки проаналізованих вище *Біографічних даних*, у якій Крип'якевич пояснив видання передруку *Історії України* з 1929 р. та передрукованого видання *Малої історії України* з 1921. Він ствердив, що остання передруковувалась різними невідомими йому видавцями без жодного погодження, а до нього лише доходили чутки про це. У цьому тексті автор підручника чітко виокремив головні напрямки своєї діяльності під час нацистської окупації: 1) допомогу в організації професійних курсів; 2) консультації Володимира Кубійовича, на той час голови УЦК, щодо організації сектора історії при науковому інституті ім. Шевченка (фактично відновлення НТШ); 3) роботу на посаді секретаря Наукового фонду; 4) дослідження та поширення інформації про історію українсько-польського кордону та історичні герби Галичини;

⁵⁵ Там само. У тижневику «Голос Підкарпаття» від 7 XI 1943 р. на першій шпальті було опубліковане звернення *Український народе!*, підписане українськими громадськими діячами, керівниками головних установ та організацій Генерал-губернаторства, зокрема Іваном Крип'якевичем. *Український народе!*, «Голос Підкарпаття», 7 XI 1943.

⁵⁶ Там само.

⁵⁷ Н. Мудра, *1940-ві роки в житті родини Крип'якевичів*, в: Іван Крип'якевич у родинній... (2016), с. 580; В. Кубійович, *Мені 70*, Париж–Мюнхен 1970, с. 65.

5) керівництво секцією істориків у Спілці науковців; 6) підписання відозви проти УПА та більшовиків⁵⁸.

На цей же період датуються ще три документи, що дозволяють побачити, як Іван Крип'якевич пристосовував свій образ, ретроспективно пояснюючи події, у яких брав участь в другій половині 1944 р. Це стенограма запису його розмови з представниками Комісії історії Вітчизняної війни АН УРСР від 16 і 19 вересня, автобіографія від 15 грудня та особовий листок по обліку кадрів заповнений 22 грудня⁵⁹.

Розмови з Крип'якевичем щодо періоду нацистської окупації були проведені у Львові 16 та 19 вересня 1944 р. вченим секретарем Комісії історії Вітчизняної війни, старшим науковим співробітником Інституту економіки АН УРСР Дмитром Гаком і застенографовані референткою Президії АН УРСР Г. Шестопаловою. Спочатку історик представив свою коротку біографію: народження, освіти, вчителювання, діяльність в НТШ, прихід радянської влади та роботу в ЛДУ, Відділі Інституту історії України АН УРСР, делегування на Народні збори Західної України (тут подав невірний 1940 р.), депутатство Львівської обласної ради, редакторство наукових видань в Українському видавництві, повернення радянської влади і посади в ЛДУ та Відділі Інституту. Наступні три розділи стосуються позиції влади щодо української науки та культури, діяльності УЦК (з підкресленням протистояння між його керівниками Володимиром Кубійовичем та Костянтином Паньківським), а також діяльності українських науковців та Українського видавництва. У цій оповіді Крип'якевич старався радше описувати ситуацію, ніж представляти свою роль. Він зазначив, що роль УЦК була саме культурно-освітня, проте представив дві причини, якими керувалися ті, хто був залучений до його створення та функціонування. За його словами для нацистської влади установка була передусім інструментом управління та використання українського населення для власних цілей – як пропагандистських, так і безпосередньо військових. Українські діячі хотіли натомість «використати комітет для власної організації так, щоб схоронити себе перед знищенням, до якого ішли німці»⁶⁰. Науковець підкреслив також, що більшість української інтелігенції була проти створення 14-тої гренадерської дивізії Ваффен СС «Галичина». Свою думку щодо цього не висловив, але звернув увагу на насильницький характер обов'язкової мобілізації, не виказуючи прямо своїх тогочасних

⁵⁸ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Біографічні дані за 1941–[19]44 р. [чернетка].

⁵⁹ *Стенограма запису спогадів д-ра історичних наук, зав. Відділу Інституту історії України АН УРСР у м. Львові проф. Крип'якевича Івана Петровича, в: Іван Крип'якевич у родинній...* (2016), с. 149–158; ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Автобіографія, [15 XII 1944]; там само, Особовий листок по обліку кадрів, [22 XII 1944].

⁶⁰ *Стенограма...*, с. 155.

поглядів⁶¹. Водночас до цього військового формування були причетні щонайменше двоє близьких Крип'якевичу людей – Надія Мудра, яка працювала в канцелярії Військової управи дивізії (у відділі пропаганди)⁶², та Савина Сидорович, яка за допомогою власних контактів з дивізійним сотником Осипом Навроцьким допомогла племінниці з працевлаштуванням. Остання була своячкою та близькою колегою історика ще з часів організації шкільництва на Волині у рамках діяльності Бюро культурної допомоги для окупованих земель, яке він очолював у 1916–1918 рр. У розповіді про львівську філію Українського видавництва Крип'якевич згадав головного редактора Миколу Шлемкевича, який разом з іншими колегами, за його словами, вів боротьбу з цензурою. Він підкреслив те, що «цензорами були часто півграмотні фольксдойче чи німкені, які дуже довго тримали рукописи і чіплялись до всяких дрібничок»⁶³, тому багато публікацій так і не видано.

З цього ж періоду залишилася автобіографія написана 15 грудня 1944 р. Станом на цей час Крип'якевич вже працював на посаді завідувача Львівського відділу Інституту історії України АН УРСР та був деканом історичного факультету Львівського державного університету ім. Івана Франка. Пишучи текст, автор *Історії України* чудово розумів, чого саме від нього очікують, або точніше – що йому належало задекларувати і за допомогою яких зворотів. Досвід 1939–1941 рр. дозволив йому опанувати «говоріння більшовицькою мовою», тому періоду після початку Другої світової війни присвятив дві третини обсягу тексту. В документі повністю оминув час Першої світової війни та проголошення Західно-Української Народної Республіки, як і короткий період діяльності в Кам'янець-Подільському університеті, де обіймав посаду приват-доцента, згадавши лише, що «в 1912–1939 рр. вчителював у середніх школах»⁶⁴. Написав також, що в 1921–1923 рр. брав участь в організації та діяльності Таємного університету у Львові, але не додав нічого про викладання в Богословській академії, яка в 1939 р. була закрита радянською владою, під час нацистської окупації відновлена, а навесні 1945 р. остаточно ліквідована разом з проведенням репресій щодо її викладачів, більшість з яких була священнослужителями. Щодо періоду нацистської окупації згадав лише, що був редактором наукових видань в Українському видавництві у Львові, де займався науковими збірниками, «з яких німецька

⁶¹ Про справжнє ставлення Івана Крип'якевича до дивізії «Галичина» свідчить його листування з Олександром Оглоблиним, де він детально розписав, якою має бути «перша українська дивізія», та зазначив, що це матиме «важне значення для майбутнього». *Лист Івана Крип'якевича до Олександра Оглоблина від 25 березня 1943 р.*, в: Л. Винар, *Листи Івана Крип'якевича до Олександра Оглоблина*, в: *Іван Крип'якевич у родинній...* (2001), с. 441.

⁶² Надія Мудра була дочкою Олени Мудрої (з дому Сидорович), сестри дружини історика.

⁶³ *Стенограма...*, с. 157.

⁶⁴ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Автобіографія, [15 XII 1944].

цензура ні одного не допустила до друку». Зазначивши, що працював у двох організаціях у структурі УЦК (секретарем у Науковому фонді та головою історичної секції Об'єднання праці наукових робітників), чітко задекларував в окремому однолінійному абзаці, що «з німецькою окупаційною владою і з німцями не мав ніяких зв'язків»⁶⁵. Наприкінці запобігливо вказав, що з публікацією своїх підручників з історії України, які виходили по різних видавництвах Генерал-губернаторства, зокрема *Історії України* та *Малої історії України*, він нічого спільного немає: «[видавали] без мого відомо, закінчуючи на різний спосіб первісний текст: за всі ці видання я не беру ніякої відповідальності»⁶⁶. У квітні 1947 р., перебуваючи у складній ситуації, коли від нього вимагали самокритики, писали викривальні статті, звинувачуючи у буржуазному націоналізмі, посеред важкої хвороби сина (поліомієліту), репресій над знайомими та рідними, Іван Крип'якевич визнав авторство та засудив свою *Історію України*, виконуючи це як ритуал публічної самокритики на зборах президії АН УРСР 14 квітня 1947 р.⁶⁷

У іншому документі з грудня 1944 р., а саме в особистому листку по обліку кадрів, Крип'якевич задекларував українську національність та

⁶⁵ Там само.

⁶⁶ Про процес написання книжок з історії України під час нацистської окупації міста можна прочитати також в його листуванні з Олександром Оглоблиним, який у вересні і жовтні 1941 р. був головою Київської міської управи. 4 XI 1941 р. Іван Крип'якевич написав йому, що перевидав дві популярні історії України, а 15 XI 1943 р. – що закінчує написання *Історії України* для інтелігенції, де подав синтетичний перегляд минулого з особливою увагою на державу та організацію громадянства. Цю книгу видав у 1949 р. в Мюнхені під псевдонімом Іван Холмський накладом НТШ у серії «Бібліотека Українознавства». Вона починається з передмови Миколи Шлемкевича, у якій зазначений трагізм долі автора. Див. М. Шлемкевич, *Передмова*, в: І. Холмський, *Історія України*, Нью Йорк–Мюнхен 1949 (Бібліотека Українознавства, 2), с. 5.

⁶⁷ Ось фрагмент його виступу: «Я не заперечую, що це моя книжка, і все, що з неї процитовано, у цій моїй роботі міститься. Цю справу я вже висловлював на цьому самому місці, півроку тому, і заявив, що її вважаю шкідливою і з боку наук[ового] і політ[ично], та що теж її повністю засуджую. [...] Як вияснити появу цієї книжки? Я виріс і виховав[ся] у бурж[уазно]-націоналістичному оточенні – учень Грушевського, під впливом ідеології, ідеології Липинського, Антоновича і ін. Тридцять тільки років працював – це багато, як не легко. В 1939 я увійшов до Союзу. Я став членом Нар[одних] Зб[орів] і щиро голосував. Включився в роботу наук[ову], гром[адську]. Працював в Інст[итуті] – перевиховувався 2 роки. Але це не вплинуло, усе мало. Коли прийшла війна і нім[ецька] окупація і вияснилось, що рад[янська] ідеол[огія] ще в свідом[ості] за слабо. Під натиском нім[ців] я завагався, дозволив перевидати *Іс[торію] У[країни]* (у 2 версіях), не протестував проти того, що редакція додала певні вставки. Це була пляма, це важ[ливо] мені з себе стерти. Скоро опам'ятався. Я пізнав, що таке укр[аїнсько]-нім[ецький] фашизм: постріли, засуди смерті, грабування, дикі лови на вул[иці] на роботу. Прочит[ав] *M[ein] Kampf* Гітлера, *[Der] Mythos des XIX J[a]hrhunderts* Розенберга – очі тоді відкрилися, що не по дорозі з укр[аїнсько]-нім[ецькими] фашистами. Тому коли евакуація – не виїхав». Приватний архів родини Крип'якевичів, 14 IV 1947. Цитування за текстом другої чернетки промови.

вказав, що народився у сім'ї службовця (саме такий соціальний статус батька присутній у біографії історика як кандидата у депутати обласної ради у 1940 р.⁶⁸) – учителя середньої школи⁶⁹. Про себе подав таку ж інформацію: службовець за соціальним статусом та педагог за професією. Зазначив, що на даний момент у ВКП(б) не перебуває і в жодній іншій партії ніколи не був. Відповідно, історик промовчав той факт, що у 1920-х рр. був членом Української народної трудової партії⁷⁰. На питання, чи вагався у підтримці політики радянської влади та чи був у опозиції до неї, відповів негативно. Таку ж відповідь подав на декілька інших запитань: чи виїжджав за кордон, чи брав участь у революційному та партизанському рухах, чи служив в Червоній армії, чи був у полоні, чи брав участь у боях, чи був репресований, чи притягувався до судової відповідальності та чи має партійні стягнення. Там також зазначив задовільний стан здоров'я та вписав членів своєї сім'ї: дружину Марію, синів Романа та Петра (не згадуючи про друге ім'я сина Богдан). На той час п'ятдесятивосьмирічний науковець був поновлений на посаді професора в Львівському державному університеті ім. Івана Франка (від липня 1944) та керівника львівського Відділу Інституту історії України АН УРСР (з серпня 1944). Стосовно своєї попередньої професійної діяльності перелічив: учителювання в гімназіях Рогатина (вересень 1909 – серпень 1910), Львова (Академічна гімназія: вересень 1912 – липень 1925; I гімназія ім. Миколая Коперника: серпень 1925 – вересень 1927; XII гімназія ім. Станіслава Щепановського: вересень 1927 – лютий 1928; II польська гімназія: листопад 1934 – липень 1937; XI гімназія ім. Яна та Анджея Снядецьких: липень 1937 – вересень 1939; I українська гімназія: вересень 1939 – жовтень 1939), Вонгровця (лютий 1928 – вересень 1929), Жовкви (вересень 1929 – листопад 1934); викладацьку роботу у ЛДУ (жовтень 1939 – червень 1941) та посаду редактора Українського видавництва (лютий 1942 – липень 1944). Зазначив також свою депутатську діяльність: участь у Народних зборах та обрання до Обласної ради у 1941 р. Ще одним цікавим елементом у анкеті є графа «Знання чужоземних мов і мов народностей СРСР», у якій Крип'якевич вказав на добре володіння українською, польською та німецькою і слабке італійською, французькою та російською.

Після свого повернення у липні 1944 р. радянська адміністрація взялась детально вивчати тих, кому не вдалось емігрувати чи евакуюватися

⁶⁸ ЦДІАЛ, ф. 357, оп. 1, спр. 4, арк. 28, Кандидат в депутати Львівської обласної Ради депутатів трудящих (Залізничний виборчий округ №78) Іван Петрович Крип'якевич (Біографія).

⁶⁹ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Особовий листок по обліку кадрів, [22 XII 1944].

⁷⁰ О. Зайцев, *Українська народна трудова партія (1919–1925)*, «Україна модерна» 2002, ч. 7, с. 73, 82, 85, 88.

з захоплених нею територій. Однією з таких осіб був і Іван Крип'якевич. Тоді вчений написав автобіографічний звіт, який пізніше служив йому за основу створення оповіді про свою діяльність в окупованому нацистами Львові. Не пробував придумувати у ній речей, яких не було – його стратегією було замовчування деяких подій, применшення власної ролі та позбавлення себе відповідальності там, де це було можливо. Одночасно поки що важко сказати, чи Крип'якевич щиро не змінив думки про власну колаборацію та діяльність УЦК ще під час нацистської окупації. Проте у другій половині 1944 р. йому треба було змиритися з новою реальністю та відповідно відшукати свою радянську ідентичність, яку успішно збудував у 1939–1941 рр.

«Правильна» ідентичність: післявоєнні автобіографії історика

Про те, наскільки турбулентними були для Івана Крип'якевича перші повоєнні роки, можна було прочитати вище. У автобіографії складеній 18 березня 1946 р.⁷¹ після набору стандартних фактів з діяльності до 1941 з'явилась також інформація про громадську активність науковця. Це були участь у Народних зборах, обрання депутатом, посада голови профспілки працівників університету ім. Франка та голови обласної виборчої комісії з виборів у Раду національностей Верховної Ради СРСР. Далі він детальніше розписав період 1941–1944 рр.: спочатку був безробітним, потім у 1942 р. працевлаштувався на посаду редактора наукових видань в Українському видавництві (до липня 1944). У березні 1946 р. історик перебував на посадах завідуючого кафедрою історії України ЛДУ і керівника Відділу Інституту історії України АН УРСР, проте готувався до переведення в Київ, яке відбулось восени. Правдоподібно саме для цього цей життєпис і був написаний. Якщо вірити знайденим у паперах Крип'якевича лікарняним випискам, то з 19 лютого до 26 березня, тобто і в момент написання документу, перебував на лікуванні плекситу в Пропедевтичній клініці внутрішніх хвороб Львівського державного медичного інституту⁷². Коли у Львові розгорталися післявоєнні репресії над українськими діячами, одним з найяскравіших проявів яких був псевдособор Української греко-католицької церкви, Крип'якевич був у дуже поганому моральному стані. Якщо вірити агентурним документам за цей період, то вчений навіть думав про самогубство⁷³. Цей фрагмент його

⁷¹ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Автобіографія, [18 III 1946].

⁷² Там само, Довідка видана хворому Крип'якевичу Івану Петровичу, [26 III 1946].

⁷³ У адресованій міністру держбезпеки СРСР Всеволоду Меркулову та керівнику 2-го управління НКДБ Петру Федотову записці заступника народного комісара держбезпеки УРСР Павла Дроздецького від 8 III 1946 р. щодо псевдособору УГКЦ, який відбувався

життя назвуть пізніше в історіографії почесним засланням, підкреслюючи примусовий характер переїзду⁷⁴.

Наступна автобіографія була написана Крип'якевичем 20 липня 1949 р. Тоді він вже повернувся до Львова після дворічного перебування у Києві, де працював завідувачем відділу стародруків Бібліотеки та старшим науковим співробітником Інституту історії України АН УРСР. У липні 1949 р. працював вже у Етнографічному музеї (загалом від 15 травня 1948 до 19 січня 1951 р.). Цей документ фактично повторює попередні, проте автор вніс у ньому істотну поправку щодо свого працевлаштування в Українському видавництві. Згідно з новою версією, яка повторюватиметься і у наступних біографіях, він був технічним редактором⁷⁵.

Написана російською мовою автобіографія від 1 грудня 1952 р.⁷⁶ представляє стандартний набір фактів з життя Крип'якевича у радянській добі. Незважаючи на редакторську посаду в Українському видавництві, радянська влада дала йому можливість відновити діяльність в Університеті та Інституті. Для того, щоб підкріпити цей «правильний» радянський образ, частину про події 1944 р. історик розпочав зі слів: «після звільнення Львова

8–10 березня 1946 р. у Львові, можна знайти інформацію щодо емоційного стану, у якому знаходився тоді Іван Крип'якевич: «Більшовики знущаються над церквою і взагалі над всіма галичанами. Ми всі почуваємо себе в окупованій державі. Я вже задихаюсь, втратив рівновагу і не в стані об'єктивно розмірковувати щодо заходів радянської влади. Мені прийдеться або втікати зі Львова, або повіситися. [...] Або прийдеться призупинити агонію помилання штучним шляхом» (ориг. рос. мовою, перекл. власний). Галузевий державний архів Служби безпеки України, ф. 65, спр. 9113, т. 27, Записка по «ВЧ»: <https://avr.org.ua/gdrive/uc?id=1EkB52_irenJlG7JL50txIA4w5sU7lN> (дата доступу: 16 II 2025).

⁷⁴ Я. Дашкевич, *Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів*, «Український історик» 1996, ч. 1–4 (128–131), с. 88–141; О. Іщук, Н. Ніколаєва, *Реакція львівської інтелігенції на розгрома історичної школи Михайла Грушевського у 1946 р.*, Київ 2007, с. 18; В. Качмар, О. Сухий, *Історичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка у перші повоєнні роки (1944–1953): викладачі та студенти*, «Проблеми гуманітарних наук. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія „Історія”» 2023, вип. 12/54, с. 617–632.

⁷⁵ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Автобіографія від 20 VII 1949. Цим прийомом вчений намагався применшити значимість своєї діяльності у 1941–1944 рр., проте його листування з Олександром Оглоблиним, опубліковане вже після отримання незалежності України, засвідчує протилежне. З нього видно, що автор *Історії України* відіграв важливу роль в українському науковому та культурному житті в Генерал-губернаторстві. У листах він не лише ділився з колегою ідеями та реалізацією його ініціатив, а й перебуваючи у контакті з українськими науковими центрами в Празі (Українським вільним університетом), Берліні (Українським науковим інститутом), Варшаві (Українським чорноморським інститутом) та Криниці (Українською учительською семінарією), заохочував Оглобллина до того, щоб діяти активніше та працювати над організацією видавництва у Києві. Там він бачив центр українських наукових видань – «це потрібно для престижу України». *Лист від 23 вересня 1941 р.*, в: Л. Винар, *Листи...*, с. 425.

⁷⁶ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Автобіографія, [I XII 1952].

радянською владою», висловлюючи тогочасний наратив щодо участі СРСР у Другій світовій війні.

Цікавим джерелом є правлена чернетка особистого листка по обліку кадрів, яка з огляду на зазначені в ній дати була зроблена вже під час директорського періоду Крип'якевича. Основою документу став обліковий листок від 22 грудня 1944 р., проаналізований у статті раніше. Туди автор вніс іншим кольором чорнила (завдяки чому власне можна було це прослідкувати) наступні зміни: в графі «основна професія» додав «історик», а біля стажу роботи за фахом педагога дописав «40 р.»; у переліку з трудовою діяльністю у рядку перед посадою «редактор Укр[аїнського] Вид[авництва]» додав «тех[нічний]» і дописав перелік посад після липня 1944 р.; у графі з депутатською діяльністю змінив кінцеву дату депутатства в Львівській обласній раді з «X 1941» на «X 1941–1945», туди ж дописав дату обрання його депутатом у Ленінському районі міста – лютий 1953 р. Цікаві зміни відбулися у таблиці з володінням іноземних мов: історик переніс німецьку мову з категорії «добре» в «слабо», а у категорії «добре» вписав польську в комірку «чужоземних», таким чином залишивши лише українську як мову народів СРСР, якою він добре володіє.

За період, коли Крип'якевич був директором Інституту суспільних наук, зберігся ще один документ – анкетний лист, складений та заповнений російською мовою⁷⁷. Тут вказано, що історик з дружиною змінили польське громадянство на радянське в 1939 р. На питання про те, чи має він чи дружина рідню або близьких друзів за кордоном, науковець дав негативну відповідь⁷⁸. У графі про батьків записав, що ані його батьки, ані дружини не володіли нерухомістю, а за національністю були українцями. Професію свого батька – о. Петра Франца записав як гімназійного вчителя. Варто звернути увагу також на запитання про нацистський період, яке звучало так: «Чи були Ви або Ваші родичі на території, яку тимчасово окупували нацисти, де, скільки часу і чим займались?»⁷⁹. Тут історик знову повторив, що з червня 1941 по січень 1942 р. він був безробітним, а з лютого 1942 по липень 1944 – технічним редактором Українського видавництва. У своїй відповіді знову повторив легенду, яку йому вдалось вибудувати після повернення радянської влади, адже проти того, наче він був безробітним, свідчить

⁷⁷ Там само, Анкетний лист, [1950-ті рр.].

⁷⁸ Після розсекречення архівів КДБ УРСР стало зрозумілим, що державні органи не лише знали про зв'язки Крип'якевича з вченими за кордоном, особливо в українській діаспорі, але і використовували його у своїй діяльності, зокрема під час роботи у справі «Лінгвіст», головним героєм якої був Омелян Пріцак. Більше на цю тему див. О. Скрипник, *Гарвардські студії Омеляна Пріцака... під кутом зору КГБ УРСР*, «Історична правда» (онлайн), 29 V 2024 (дата доступу: 8 II 2025): <<https://www.istpravda.com.ua/articles/2024/05/29/163959/>>.

⁷⁹ ЛННБУ, ВР, ф. 314: Крип'якевич І.П., спр. 329, Анкетний лист, [1950-ті рр.].

газетна стаття від 16 липня 1941 р., у якій Іван Крип'якевич згадується як заступник голови Управи міста Львова Юрія Полянського⁸⁰. Те саме показує світлина зроблена під час приїзду Ганса Франка до Львова. На ній видно, як губернатор вітається з бургомістром, а Крип'якевич стоїть ліворуч о. Йосифа Сліпого та о. Гавриїла Костельника (обидва священнослужителі увійшли до складу Української національної ради)⁸¹. На жаль, ця частина біографії Крип'якевича потребує детальнішого дослідження, проте сам факт участі не лише у науковому та культурному, а й в громадсько-політичному житті міста допомагає зрозуміти, чому він так старанно конструював власну біографію та пильнував за нею у післявоєнний період.

Висновок

На підставі аналізу радянських автобіографічних документів Івана Крип'якевича можна спостерігати певну уніфікацію його образу та нормалізацію його стосунків з радянською владою. Обіймаючи важливі адміністративні посади та здобуваючи наукові титули, Крип'якевичу важливо було представити себе як радянського історика. Для цього він повинен був погодитися з правилами гри: пройти через самозасудження та критику, як і забуття певних етапів власного становлення, принаймні у офіційному автобіографічному наративі. Водночас позбавляти його суб'єктності та відкидати момент інтерналізації ідеології, особливо періоду деєсталінізації, було б також неправильно. Іншою стороною медалі було те, що самозахована радянська ідентичність» допомогла йому реалізувати те, що задумав ще у зовсім іншому контексті та з іншими фрагментами власного життєпису⁸².

⁸⁰ *Визволення Львова*, «Вільне Слово», 16 VII 1941, с. 2.

⁸¹ Див. *Przylączenie dystryktu Galicja do Generalnego Gubernatorstwa – uroczystości. Gubernator Hans Frank wita się z burmistrzem Lwowa – Polańskim. W tle widoczni przedstawiciele władz cywilnych i duchowieństwo*, світлина, 1 VIII 1941, Narodowe Archiwum Cyfrowe, 2-2723: <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/5981246/obiekty/446225#opis_obiektu> (дата доступу: 16 II 2025); І. Золотар, Юрій Полянський. *Проблема однієї біографії*, «Інтерактивний Львів» (онлайн, дата доступу: 16 II 2025): <<https://lia.lvivcenter.org/uk/themes/reherit/polyanskyi>>.

⁸² Про це свідчить незначна, але показова деталь. 17–18 XI 1958 р. відбулися збори Відділу суспільних наук і Загальні збори АН УРСР, де його обрали академіком за спеціальністю «Історія України». Після цього, в шостому випуску „Українського історичного журналу” опублікували біографії обраних академіків та членів-кореспондентів. Життєпис Івана Крип'якевича був вищесказаного до блиску – згадувались лише віхи пов'язані з радянським життям, увесь період до 1939 р. помістився у п'ять коротких речень, тоді як ціла біографічна нотка займала обсяг у двадцяти дев'яти. Про період „до визволення Західної України” було вказано лише рік та місце народження, роботу викладачем (не гімназійним вчителем) у 1909–1939 рр., захист дисертації, діяльність у НТШ та редагування „Наукових записок”. Опис же наукової діяльності після вересня 1939 р. включав у себе як наукові, так і громадські

Одними з найважливіших речей, які вдалось йому отримати у радянський період, були українські радянські наукові та освітні інституції. Це здійснення його ідеї про необхідність інституціоналізації українського наукового життя, яку разом з товаришами пробував реалізувати у австро-угорський та польський періоди, допомогло йому прийняти нову українську радянську реальність та стати у ній активним діячем.

Біографія історика Івана Крип'якевича – принаймні в тому вигляді, в якому він її свідомо формував після липня 1944 р. – схожа на книгу, (само)заховану під іншою, «правильною» обкладинкою. Його автобіографічні наративи демонструють цілеспрямовану адаптацію до нових політичних умов тоталітарної держави, що проявляється у вибірковому акцентуванні на тих аспектах діяльності, які відповідали образу радянського науковця і громадського діяча. Така стратегія стала можливою завдяки його попередньому досвіду наукової, політичної та культурної активності в міжвоєнний період, що своєю чергою надавало йому широкий спектр біографічного матеріалу для конструювання не лише образу, але і зміни самоідентичності. Те, що Крип'якевич міг применшити, як от політичну активність в Українській народній трудовій партії, він приховав у ширшій діяльності в НТШ, на місці якого у 1940 р. заснував інституцію, з якою поєднав своє нове радянське життя, а саме – відділ Інституту історії України АН УРСР, який пізніше разом з відділами інших інститутів трансформувався у очолюваний ним з 1953 р. Інститут суспільних наук АН УРСР. Зрозуміти, як він це робив і для чого, допомагає аналіз створених раніше життєписів-автобіографій. Аналіз його ранніх життєписів, зокрема *Curriculum Vitae*, яким він відкриває власний щоденник у передостанній рік навчання в гімназії, свідчить про ранню усвідомленість у питаннях самопрезентації. Власну стратегію конструювання відповідного образу Крип'якевич розробив ще у міжвоєнний період, коли одночасно намагався знайти роботу в Радянській Україні і не зруйнувати кар'єру у Польщі періоду санації. Таким чином його автобіографічні тексти слід розглядати не лише як джерело біографічних відомостей, а й інструмент конструювання особистої ідентичності в контексті змінних політичних реалій.

досягнення. На початку списку з науковими досягненнями автор зазначив, що історик є «одним з найвизначніших спеціалістів з історії козацтва і особливо з історії визвольної війни 1648–1654 рр.». Так, не зважаючи на всі інші зацікавлення, його бачила офіційна наука. Проте інтерес викликає інша деталь. Серед досягнень ученого у напрямі історії культури була зазначена робота *Історія української культури* (збірка під редакцією Крип'якевича, яка вийшла у 1937 р. у Видавництві Івана Тиктора). Це викликало у науковця невдоволення та, можливо, страх, оскільки після прочитання цього він написав до редакції окремий лист, в якому зазначив, що бажає повідомити читачів про помилку у його біографії, а саме про те, що згадана праця «не була писана із марксистсько-ленінських позицій» і погляди, які були там висловлені, «я сьогодні засуджую як науково неправильні». Приватний архів родини Крип'якевичів, Лист до редакції «Українського історичного вісника», 10 II 1959.

Це дослідження та запропоновані методологічні інструменти дозволяють критично подивитися на біографію Івана Крип'якевича, проте водночас вимагають глибокого розуміння контексту, обережності та зосередженості на найдрібніших деталях. Такий підхід дає змогу виявити події та значення, що тривалий час залишалися прихованими за загальноприйнятими наративами й дискурсами. Прикладом цього може бути аналіз діяльності Крип'якевича під час нацистської окупації Львова у 1941–1944 рр., який є ключем до розуміння того, що відбувалося у його житті далі. Не допомагає у дослідженні обмеженість джерельної бази, адже діячі, які жили у тоталітарних суспільствах, часто знищували матеріали, які вважали занадто небезпечними. Добрим прикладом є діяльність періоду нацистської окупації. Історик Олександр Оглоблин, який у вересні і жовтні 1941 р. був бургомістром Київської управи, а з 1944 перебував у еміграції, передав своє листування з Іваном Крип'якевичем для публікації Любомиром Винарем в американському «Українському історичному» лише у 1990-х рр., коли незалежність України стала вже майже доконаним фактом. У передмові до них Винар зазначив, що Оглоблин не хотів оприлюднювати їх раніше, позаяк «боявся, що це може зашкодити родині історика у Львові»⁸³. Передане Оглоблиним листування становить лише малий відсоток від загального корпусу, який так і не вдалось відшукати. Правдоподібно, що листи від київського історика знищив сам Крип'якевич, оскільки вони могли б стати ще одним доказом його співпраці з нацистською адміністрацією⁸⁴. Автобіографії, як і інші егодокументи не є найбільш надійним джерелом реконструкції історичних подій, тут і біографій, проте вони надають унікальну можливість зазирнути у процеси свідомості та мислення, мови і простору, де формується не лише ідентичність, а перш за все – самоідентичність.

Бібліографія

Друковані джерела

Визволення Львова, «Вільне Слово», 16 VII 1941

Л. Винар, *Листи Івана Крип'якевича до Олександра Оглобина*, в: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві*, відп. ред. Я. Ісаєвич, упоряд. Ф. Стеблій, Львів 2001 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 8)

Л. Войтович, І. Паршин, *Епоха Богдана Хмельницького в дослідженнях Івана Крип'якевича*, в: І. Крип'якевич, *Студії над державою Богдана Хмельницького*, Львів 2024

⁸³ Л. Винар, *Листи...*, с. 416.

⁸⁴ У цій же короткій передмові до листування Винар згадує, що просив сина історика – Романа Крип'якевича пошукати в архіві вченого листування, проте це виявилось безуспішним. Запис інтерв'ю Винара з Оглоблиним про Івана Крип'якевича, про яке видавець листування згадує у передмові, і досі залишився неопублікованим.

- І. Заболотна, *Гімназійний щоденник Івана Крип'якевича 1903–1904 років*, «Український археографічний щорічник» 2007, вип. 12.
- І. Золотар, *Юрій Полянський. Проблема однієї біографії*, «Інтерактивний Львів» (онлайн, дата доступу: 16 II 2025): <<https://lia.lvivcenter.org/uk/themes/reherit/polyanskyi>>
- Інститут історії України Національної академії наук України. Документи і матеріали. 1936–1991*, кн. 1: 1936–1947, відп. ред. В.А. Смолій, Київ 2011
- О. Іщук, Н. Ніколаєва, *Реакція львівської інтелігенції на розгрома історичної школи Михайла Грушевського у 1946 р.*, Київ 2007
- І. Крип'якевич, *Студії над державою Богдана Хмельницького*, Львів 2024
- Р. Крип'якевич, *Михайло Грушевський та Іван Крип'якевич (За матеріалами неопублікованого листування й мемуарів)*, в: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві*, відп. ред. Я. Ісаєвич, упоряд. Ф. Стеблій, Львів 2001 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 8)
- В. Кубійович, *Мені 70*, Париж–Мюнхен 1970
- Н. Мудра, *1940-ві роки в житті родини Крип'якевичів*, в: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві*, відп. ред. М. Литвин, упоряд. Ф. Стеблій, Львів 2016 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 28)
- Наукові контакти М. Кордуби та І. Крип'якевича (на основі взаємного листування учених)*, в: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві*, відп. ред. М. Литвин, упоряд. Ф. Стеблій, Львів 2016 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 28)
- Ф. Стеблій, *Курс лекцій Івана Крип'якевича з української історіографії у Львівському таємному університеті (1920–1923)*, в: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві*, відп. ред. М. Литвин, упоряд. Ф. Стеблій, Львів 2016 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 28)
- Стенограма запису спогадів д-ра історичних наук, зав. Відділу Інституту історії України АН УРСР у м. Львові проф. Крип'якевича Івана Петровича*, в: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві*, відп. ред. М. Литвин, упоряд. Ф. Стеблій, Львів 2016 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 28)
- Український народ!*, «Голос Підкарпаття», 7 XI 1943
- Przylączenie dystryktu Galicja do Generalnego Gubernatorstwa – uroczystości. Gubernator Hans Frank wita się z burmistrzem Lwowa – Polańskim. W tle widoczni przedstawiciele władz cywilnych i duchowieństwo*, світлина, 1 VIII 1941, Narodowe Archiwum Cyfrowe, 2-2723: <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/5981246/obiekty/446225#opis_obiektu> (дата доступу: 16 II 2025)

Література

- Л.-М. Бліхарська, *Компроміс заради можливості: Іван Крип'якевич і перша радянська окупація Галичини (1939–1941)*, «З історії західноукраїнських земель» 2024, вип. 20
- Я. Дашкевич, *Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів*, «Український історик» 1996, ч. 1–4 (128–131)
- Я. Дашкевич, *Іван Крип'якевич – Історик України*, в: І. Крип'якевич, *Історія України*, Львів 1990
- І. Заболотна, *Археографічна діяльність та джерелознавчі студії І.П. Крип'якевича*, автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ 2005
- О. Зайцев, *Українська народна трудова партія (1919–1925)*, «Україна модерна» 2002, ч. 7

- В. Качмар, О. Сухий, *Історичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка у перші повоєнні роки (1944–1953): викладачі та студенти*, «Проблеми гуманітарних наук. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія „Історія”» 2023, вип. 12/54
- Н. Клименко, *Іван Крип'якевич: культурно-просвітницька діяльність на Волині та Холмщині під час Першої світової війни*, «Література та культура Полісся» 2007, вип. 39
- Н. Клименко, *Культурно-просвітницька діяльність Івана Крип'якевича (1886–1967 рр.)*, автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук, Київський міський педагогічний університет ім. Бориса Грінченка, Київ 2009
- Н. Клименко, *Штрихи до педагогічної діяльності академіка І.П. Крип'якевича*, «Український історичний журнал» 2008, № 2
- Я. Кондрач, *Військово-історичні дослідження Івана Крип'якевича (1886–1967)*, автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів 2007
- І. Крип'якевич, *Автобіографія холмського священика з першої половини XIX віка*, «Записки Наукового товариства імені Шевченка» 1906, Р. 15, т. 73
- І. Крип'якевич, *Де був Демян тисяцьким. Причинки до історії урядів в Галичині XIII*, «Записки Наукового товариства імені Шевченка» 1905, Р. 14, т. 67
- І. Крип'якевич, *Історія України*, Львів 1990
- І. Крип'якевич, *Львівська Русь в першій пол. XVI віку*, «Записки Наукового товариства імені Шевченка» 1907, Р. 16, т. 77–79
- І. Крип'якевич, *Матеріали до історії торгівлі Львова*, «Записки Наукового товариства імені Шевченка» 1905, Р. 14, т. 65
- І. Крип'якевич, *Русини властителі у Львові в першій пол. XVI в.*, в: *Науковий збірник присвячений професорови Михайлови Грушевському учениками й прихильниками з нагоди Його десятилітньої наукової праці в Галичині (1984–1904)*, Львів 1906
- Т. Литвин, *Іван Крип'якевич як книгознавець*, автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук, Національна академія наук України, Національна бібліотека України ім. Володимира Вернадського, Київ 2008
- Матеріали до історії української козащини видані під загальною редакцією Михайла Грушевського*, т. 1: *Документи по рік 1631*, збір. і вид. І. Крип'якевич, Львів 1908 (Жерела до історії України-Руси, 8).
- Науковий збірник присвячений професорови Михайлови Грушевському учениками й прихильниками з нагоди Його десятилітньої наукової праці в Галичині (1984–1904)*, Львів 1906
- О. Рубльов, Іван Петрович. *До історії співпраці Івана Крип'якевича з установами ВУАН*, в: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві*, відп. ред. Я. Ісаєвич, упоряд. Ф. Стеблій, Львів 2001 (Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність, 8)
- О. Скрипник, *Гарвардські студії Омеляна Пріцака... під кутом зору КГБ УССР*, «Історична правда» (онлайн), 29 V 2024 (дата доступу: 8 II 2025): <<https://www.istpravda.com.ua/articles/2024/05/29/163959/>>
- І. Холмський, *Історія України*, Нью Йорк–Мюнхен 1949 (Бібліотека Українознавства, 2)
- М. Шлемкевич, *Передмова*, в: І. Холмський, *Історія України*, Нью Йорк–Мюнхен 1949 (Бібліотека Українознавства, 2)
- О. Юркова, *Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М. Грушевського (1924–1930 рр.)*, Київ 1999
- О. Юркова, *Український історичний інститут: проект М.С. Грушевського 1928 року*, «Спеціальні історичні дисципліни» 2000, вип. 5 / «Історіографічні дослідження в Україні» 2000, вип. 10, ч. 2: <http://history.org.ua/JournALL/sid/sid_2000_5_2/sid_2000_5_2.pdf> (дата доступу: 16 II 2025)

- J. Connelly, *Captive University. The Sovietization of East German, Czech, and Polish Higher Education, 1945–1956*, Chapel Hill–London 2001
- L. Fleck, *Entstehung und Entwicklung einer wissenschaftlichen Tatsache. Einführung in die Lehre vom Denkstil und Denkkollektiv*, Basel 1935
- M. Foucault, *The Subject and Power*, «Critical Inquiry» 1982, vol. 8, No. (4)
- M. Foucault, *What Is Enlightenment?*, в: *The Foucault Reader*, ed. P. Rabinow, New York 1984
- The Foucault Reader*, ed. P. Rabinow, New York 1984
- J. Hellbeck, *Revolution on My Mind. Writing a Diary under Stalin*, Harvard 2006
- J. Hellbeck, *Working, Struggling, Becoming: Stalin-Era Autobiographical Texts*, «The Russian Review» 2001, vol. 60, No. 3
- K. Kolbuszewski, *Ś.p. Emil Petzold (15 VII 1932)*, „Pamiętnik Literacki. Czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1932, R. 29, z. 1–4
- S. Kotkin, *Magnetic Mountain. Stalinism as a Civilization*, Berkeley 1995
- A. Magniez, *Odpowiedzi zdrowego rozumu na zarzuty, oszczerstwa, brednie i uprzedzenia współczesne przeciwko religii katolickiej*, z franc. przeł. A. Zgierski, wyd. 2, Wilno [1932]
- Reading Russian Sources: A Student's Guide to Text and Visual Sources from Russian History*, ed. G. Gilbert, London 2020
- K. Turton, *Soviet Autobiographies*, в: *Reading Russian Sources: A Student's Guide to Text and Visual Sources from Russian History*, ed. G. Gilbert, London 2020
- S. Yekelchuk, *Stalinist Patriotism as Imperial Discourse: Reconciling the Ukrainian and Russian «Heroic Pasts»*, «Kritica. Explorations in Russian and Eurasian History. New series» 2022, vol. 3, No. 1
- S. Yekelchuk, *Stalin's Citizens. Everyday Politics in the Wake of Total War*, Oxford 2014

Ivan Krypiakievych: Constructing an Autobiography

Based on an analysis of Ivan Krypiakievych's Soviet autobiographical documents, we can observe a certain standardisation of his image and normalisation of relations with the Soviet authorities. Holding important administrative positions and acquiring academic titles, it was important for Krypiakievych to present himself as a Soviet historian. To do this, he had to agree to the rules of the game: to go through self-condemnation and criticism, and to forget certain stages of his own intellectual path and career, at least in the official autobiographical narrative. At the same time, it would also be wrong to deprive him of his subjectivity and reject the moment of internalisation of ideology, especially during the period of de-Stalinisation. The other side of the coin was that his (self-)concealed Soviet identity helped him realise what he had conceived in a completely different context and with other fragments of his own biography. One of the most important things he achieved during the Soviet period was the creation of Ukrainian Soviet academic and educational institutions. This realisation of his idea about the need to institutionalise Ukrainian academic life, which he and his colleagues tried to implement during the Austro-Hungarian and Polish periods, helped him accept the new Ukrainian Soviet reality and become an active participant in it.

The biography of historian Ivan Krypiakievych – at least in the form in which he consciously shaped it after July 1944 – resembles a book hidden under another, “correct” cover. His autobiographical narratives demonstrate a deliberate adaptation to the new political conditions of a totalitarian state, as evidenced by a selective emphasis on aspects of his activity that aligned with the image of a Soviet scholar and public figure. This strategy was made possible by his previous experience in scholarly, political, and cultural activities in the interwar period, which in turn provided him with a wide range of biographical material for constructing not only an image but also a change in

self-identity. An analysis of his early biographies, particularly his *Curriculum Vitae*, with which he opens his diary in the penultimate year of his secondary school education, indicates an early awareness of self-presentation. Krypiakewych developed his own strategy for constructing an appropriate image during the interwar period, when he was simultaneously seeking work in Soviet Ukraine and avoiding ruining his career in Poland during the period of Sanation (*sanacja*). Thus, his autobiographical texts should be viewed not only as a source of biographical information but also as a tool for constructing personal identity in the context of changing political realities.

This research and the proposed methodological tools allow us to take a critical look at Ivan Krypiakewych's biography, but they also require a deep understanding of the context, caution, and focus on the smallest details. This approach makes it possible to reveal events and meanings that have long remained hidden behind commonly accepted narratives and discourses. An example of this is the analysis of Krypiakewych's activities during the Nazi occupation of Lviv in 1941–1944, which is key to understanding what happened in his life later on. The limited source base does not help in the research, as figures who lived in totalitarian societies often destroyed materials they considered too dangerous or published them only partially (the fate of the Krypiakewych's correspondence with Oleksandr Ohloblyn is a good example). Autobiographies, like other ego documents, are not the most reliable source for reconstructing historical events, including biographies, but they provide a unique opportunity to glimpse into the processes of consciousness and thought, language and space, where not only identity but, most of all, self-identity is formed.

Iwan Krypiakewycz: konstruowanie autobiografii

Na podstawie analizy sowieckich dokumentów autobiograficznych Iwana Krypiakewycza możemy obserwować pewną standaryzację jego wizerunku i normalizację stosunków z władzą sowiecką. Obejmując ważne stanowiska w administracji i zdobywając tytuły naukowe, Krypiakewycz dbał o to, aby prezentować się jako historyk sowiecki. W tym celu musiał zaakceptować reguły gry: poddać się rytuałowi publicznej krytyki i samokrytyki, a także zapomnieć o pewnych etapach swej drogi intelektualnej i kariery naukowej, przynajmniej w oficjalnej narracji autobiograficznej. Byłoby jednak błędem pozbawiać Krypiakewycza podmiotowości i zignorować fakt internalizacji ideologii, zwłaszcza w okresie destalinizacji. Drugą stroną medalu było to, że skrywana przed samym sobą tożsamość sowiecka pomagała historykowi zrealizować to, co wymyślił w zupełnie innym kontekście i z innymi fragmentami jego własnej biografii. Jednym z jego najważniejszych osiągnięć w okresie sowieckim było stworzenie ukraińskich instytucji akademickich i edukacyjnych. Realizacja idei zinstytucjonalizowania ukraińskiego życia naukowego, którą on i jego koledzy starali się wcielić w życie jeszcze w okresie austro-węgierskim i polskim, pomogła mu zaakceptować nową rzeczywistość sowieckiej Ukrainy i stać się jej aktywnym uczestnikiem.

Biografia Krypiakewycza – przynajmniej w takiej postaci, jaką historyk kształtował po lipcu 1944 r. – przypomina książkę ukrytą pod inną, „poprawną” okładką. Jego narracje autobiograficzne wskazują na świadomą adaptację do warunków politycznych państwa totalitarnego. Świadczy o tym selektywne akcentowanie tych aspektów jego działalności, które pasowały do wizerunku radzieckiego uczonego i osoby publicznej. Strategię tę umożliwiały wcześniejsze doświadczenia historyka z działalności naukowej, politycznej i kulturalnej w okresie międzywojennym, które zarazem dostarczyły mu bogatego materiału biograficznego, pozwalającego nie tylko na konstruowanie wizerunku, ale i zmianę tożsamości. Analiza *Curriculum Vitae*, którym Krypiakewycz rozpoczyna swój pamiętnik z przedostatniego roku nauki w gimnazjum, wskazuje na wczesną świadomość problemów z autoprezentacją. Własną strategię konstruowania odpowiedniego wizerunku Krypiakewycz opracował w okresie międzywojennym, kiedy jednocześnie starał się znaleźć pracę na sowieckiej Ukrainie i nie zrujnować swojej kariery w sanacyjnej Polsce. Dlatego jego teksty autobiograficzne

należy traktować nie tylko jako źródło informacji biograficznych, ale także jako narzędzie konstruowania tożsamości osobistej w kontekście zmieniających się realiów politycznych.

Niniejsze badania i proponowane narzędzia metodologiczne pozwalają krytycznie spojrzeć na biografię Iwana Krypjakewycza, ale zarazem wymagają głębokiego zrozumienia kontekstu, ostrożności i skupienia na najdrobniejszych szczegółach. Takie podejście umożliwia ujawnienie wydarzeń i znaczeń, które przez długi czas pozostawały ukryte za powszechnie akceptowanymi narracjami i dyskursami. Przykładem tego jest analiza działalności Krypjakewycza podczas okupacji Lwowa przez nazistów w latach 1941–1944, kluczowa dla zrozumienia jego dalszych losów. Ograniczona baza źródłowa nie ułatwia badań, ponieważ postaci żyjące w społeczeństwach totalitarnych często niszczyły materiały, które uważały za zbyt niebezpieczne, lub publikowały je tylko częściowo (dobrym przykładem są losy korespondencji Krypjakewycza z kijowskim historykiem Ołeksandrem Ohłobłynem). Autobiografie, podobnie jak inne egodokumenty, nie są najbardziej wiarygodnym źródłem informacji o wydarzeniach historycznych (w tym o samych historiach), ale dają wyjątkową okazję, by przyjrzeć się procesom świadomości i myślenia, języka i przestrzeni, w których kształtuje się nie tylko tożsamość, ale przede wszystkim tożsamość samego siebie.

Liana-Marija Blicharska (Liana-Mariia Blikharska) – absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego (2020) oraz Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego (2022), od 2022 r. doktorantka na Ukraińskim Uniwersytecie Katolickim, przygotowuje rozprawę poświęconą biografii intelektualnej Iwana Krypjakewycza. Badaczka i archiwistka Centrum Historii Miejskiej we Lwowie. Jest również mentorką studentów w ramach programu Invisible University for Ukraine, który od 2022 r. działa w Centralnym Uniwersytecie Europejskim. E-mail: l.blikharska@ucu.edu.ua